

ነዊሕጠመተ ስትራቴጂ-ኮሮና ንዕለታዊ ህይወትና ናብ ንቡር ንምምላስ

ኩነታት ለበዳ ኣብ ካልእ ክፍላጽፍሒ ኢዩ ዝርከብ ዘሎ፡ ይኹን ድኣ'ምበር ናብራና ብሻይረስ ኮሮና ተሰኒና ንክንቕጽል ግድን ኢዩ። ኣብ ዝቕጽል ንኩነታት ለበዳ ብኸመይ ክንተሓሓዝ ዝብል ውጥን ድልውነትን ስትራቴጂን ብወገን መንግስቲ ተነዲፉ ኣሎ፡ ነቲ ኩነታት ብጥብቂ ንምክትታል እውን ዓዲ ኣይክውዕልን ኢዩ። ንመጻኢ ማዕረ ማዕረ ኮቪድ-19 ናብራና ንምቕጻል ሓያል ክትትል፡ ርጡብ ውጥንን ክትበትን እቶም ኣገደስቲ መሰረት ይኹኑ ኣለው።

ዕለማ ምትሕሓዝ ህይወትን ጥዕናን ንምውሓስ ኩይኑ፡ ማዕረ ማዕረኡ ድማ ሕብረተሰብና ከይረጋገጥና ቊጠባና ከም ዝከኣል መጠን ከም ንቡር ንክዓምም ኢዩ። መዳያት ክትትል፡ ዓቕምናን ድልውነትናን ርጡብነት ሃልዩዎ ንመጻኢ ዝተፋላለዩ ተርእዮታት ምስ ዝኸሰቱ ኣለሊና ንክንተሓሓዝም እዩ ዕለማና።

-ዕለታዊ ህይወትና ተመሊሱና ኣሎ። ሕጂ ኣብ ዝቕጽል ከኣ ኣገባብ ኣተሓሕዞ ኮቪድ-19 ንቡርነት ንምልባስ ኢዩ። እዚ ማለት ከኣ መንግስቲ ካብ ሎሚ ንንጅው ብመሰረቱ ስጉምቲታት ምክልኻል ለብዒ ኣይክውስንን ኢዩ ማለት ኢዩ፡ ካብ ሕጂ ንንጅው ምክረሓሳብ ብዛዕባ ምክልኻል ለብዒ ኮቪድ-19 ንምልጋስ ተሓታትነት ዝስከሙ ትካል ህዝባዊ ጥዕናን (FHI) ንኡሳን ዘባታትናን ኢዮም ክትብል ሚኒስተር ጥዕናን ክንክንን ኢንግቪልድ ሻርኮል ትሕብር።

ድልውነት ኣብ ሕብረተሰብና

ንመጻኢ ለበዳ ኮቪድ-19 ንምትሕሓዝ ዕለማ ውጥን ድልውነት መንግስቲ መልሰግብሪ ሕብረተሰብና ንምፍጥን ኢዩ። ማለት እንተድኣ ኩነታት ለበዳ ብመሰረት ክትትላትናን ግምገማታት ስግኣትናን ብዘተንብሆ መጠን ከቢድ ጸር ሕማማት ዘኸተል መሲሉ ወይ ድማ ተጽዕኖታት ኣገልግሎታት ሕክምናታትና ኣብ ኣመና ዘሰክፍ ደረጃ ክበጽሕ ተራእዩ ሕብረተሰብና ሓያልን ፈጣንን መልሰግብሪ ክህበሉ ንክበቅዕ ኢዩ። ጸንሖት ውጥን-ድልውነትና ድማ ክሰብ ወርሒ ሰነ 2023 ኢዩ ክኹውን።

ኣተሓሕዞ እቲ ኩነታት ከም ዕለማ ተታሓሒዝና ኣብ ኩነታት ለብዒ፡ ስግኣትን ሳዕቤንን ብምሙርኪስ ኢዩ ክስርሓሉ። ኩልንትናዊ ግምገማታት ከምኒ ግምገማታት ሕብረተሰባዊ ቊጠባ እውን ዘማለኣ ምስረታ ውሳኔታት ኢዩ ክኹውን።

-እቲ ኣተሓሕዞ ኩልንትናዊ ህዝባዊ ጥዕናን ሕብረተሰባዊ ርእየትን ዘለዎ ኩይኑ፡ ብበይነአዊ ርእየት ከሺድ-19 ዝተማእዘነ ኣይክኹውንን ኢዩ። እቲ ዕማም ክሰልጠና እንተኹይኑ ርጡብ ዝኹነ ክትትል ክህልው፡ ኣፍልጦና ከነሓድስን ርጡባት ድልውነታት ክህልውናን ከኣ ኣገደስቲ ዝኹኑ ከነማልአም ዘለውና ረጃሒታት ኢዮም ትብል ሚኒስተር ሻርኮል። ኩሎም ጽላታት ኣብ ዝቐልጠፈ ኣድላይትን ቊቡላትን ዝኹኑ ስጉምቲታት ኣበጊሶም ንከተኣታትውን ከክትቱን ኣኻሊ ዝኹኑ ድልውነት ክህልዎም ኣለዎም። ኩሉን ጽላታት ንዘለውን ዕማማዊ ርእሰውጥንን ኣድላይነት ድልውነትአምን ምስ ስትራተጂ መንግስቲ ብምንጽጻር ክግምግማኦ ኣለውን።

ድሉዎት ጥምረ-ስጉምቲታት ኣካል ድልውነትና ኢዮም

መንግስቲ ምናልባሽ ነትጉ ለብዒን ሓደስቲ ጅራት ሻይረስን እንተተላዒሎም ብዝብል ከም መምርሒ ርእሰሕግታት ኣብ ማዕላ ክውዕሉ ዝክእሉ ሃገራውያን ስጉምቲታት ምክልኻል ለብዒ ዝሓዘሉ ጥምረ-ስጉምቲታት ነዲፉ ጸኒሑ ኢዩ። ንኖርወይ ብመገሻ ንዝኣትው ዝምልከት እውን ብተመሳሳሊ ጥምረ-ስጉምቲታት ተነዲፉ ኢዩ።

-ንንቡይነትና ዘጠንክሮን ንተዓጻጻፍነት ኣተሓሕዞ ኩነታት ለበዳ ዘመሓይሾን ብዝምልከት መንግስቲ ንስጉምቲታት ምክልኻል ለብዒ ዝሓዘሉ ጥምረ-ስጉምቲታት ከም ሓደ ኣካል ውጥን ድልውነት ነዲፍዎ ዘሎ። ጥምረ-ስጉምቲታት ንክንወጥጥን፡ ክንላዘዘብን ንስጉምቲታት ንክነስተኻኻሎምን ዕድላት ይፈጥሩልና ኢዮም ብምባል ሻርኮል ብወገና ተጋናዝበና።

እቶም ስጉምቲታት ቅድሚ ኣብ ማዕላ ቅድሚ ምእታዎም ኣብ ጭቡጥነትን ኣብ ህልው ኩነታት ዝተሞርኩሱን ከምኡ እውን ኣብ ዝተሓደሱ ኣፍልጦታት ዝተመስረቱን ከም ምኪኖም ኢዮም ክግምገሙ ዘለዎም። ኩሎም ሚኒስትራታትን ትሕቲአም ንዝርከቡ ኣብያተ-ጽሕፈታቶምን ኣብዘም ጥምረ-ስጉምቲታት እዚኣቶም ብምብጋስ ኢዮም ውጥናት ድልውነቶም ከሕድሱ ዘለዎምን ንነትጉ ለብዒን ንሓደስቲ ጅራት ሻይረስን ክዳለውሎምን ዘለውዎም።

ስልቲ መርመራ፡ ግለላ፡ ምንዳይ ምንጪ ለብዒን ውሽባን (TISK)

ንስትራተጂ-ኮሮናን ኣተሓሕዞኡን ዝምልከት ስትራተጂታት መርመራ፡ ግለላ፡ ምንዳይ ምንጪ ለብዒን ውሽባን (TISK) ኣገዳሲ ስትራተጂካዊ ኣሰራርሓ መንግስቲ ኢዩ ኩይኑ ጸኒሑ። ስትራተጂታት መርመራ፡ ግለላ፡ ምንዳይ ምንጪ ለብዒን ውሽባን (TISK) ኣካል ውጥናት ድልውነትና ኢዮም፡ ከከም ኣድላይነቱ ድማ ብተሎ ኣብ ማዕላ ክተኣታተው ዝክእሉ ኢዮም። ክሳብ ዝኹኑ ዝኹውን ኩሉን ንኡሳን ዘባታትና ኣብ ሰሙን ክሳብ ሓደ ሚእታዊት ክብ ህዝብን መርመራ-PCR እናኣካዩዳሉ ተዳላውነትን ንክቐጽልኦ

ተላቲተን አለዋ። ዓቕሚ ሰብን ብዳግሙ-ውደባዊ መልክዕ ንክጎላባብታ ውጥን ንክውጽኡን ተላቲተን አለዋ። ብተወሳኺ እውን ስርዓተ-ምንዳይ ምንጩ ለብዒ ኣብ ውሽጢ ክልተ ቕነ ንክነድፋ ውጥን ንክህልወን ተላቲተን አለዋ። ገለ ካብቶም ዝጸንሑ ኣድላይቲ ኩይኖም ክዕቀቡ ዘለዎም ትሕተቅርጺታት ከምኒ መስመር ቊጽሪ ስልኪን ስርዓተ ሓበሬታን ቴክኖሎጂካዊ ርክብን ኢዮም።

-ብሰንኪ ተወሳኺ ድልውነታት ንኡሳን ዘባታትና ዘስዕበለን ኣድላይ ወሰኽ ወጻኢታት ክካሓስኡ ግድን ኢዩ። ኣብ ዝመጽእ ክለሳ ሃገራዊ ባጀት ንሓድሽ ግምገማ ደረጃ ድልውነትን ካሕሳን ዝምልከት መንግስቲ ክምለሶ ኢዩ ትብል ሚኒስተር ሻርኮል።

ዘለውና ብዝሒ ክቴባን እምብዛ ልዑል ኩይኑ ኮሮና ዘሕለፉ እውን ብዙሓት ኢዮም ዘለውና። እዚ ማለት ከኣ ህዝብና ብዝለዓለ ደረጃ ካብ ከበድቲ ሕማማት መከላኸሊ ኣጥርዩ ኣሎ ማለት ኢዩ። ስለዚ ኢዩ ድማ ለብዒ ብምድራት ክንድቲ ስጉምቲታት ዘዩድልዩና ዘለው። ወላ እቲ ድሕሪ'ቲ ብኮሮና ምስ ተለባዕካ ካብ ቤትካ ን4 መዓልታት ክትወጽእ ዩብልካን ዝብል ምኽሪ እውን ይልዓል ኣሎ። ካብ ሎሚ ንኔው ሞያውያን ምኽርታት ንትካል ህዝባዊ ጥዕና ኢና ክንገድፈሎም።

ክትበት

ኣብ ቃልሲ ጸረ ለበዳ ክታበት እቲ ኣገዳሲ ዝኹነ መሳርያና ኢዩ። ዘሎ ውጥን ክታበት ኮሮና ክሳብ ወርሒ ሰነ 2023 ከነቐጽሎ ኢና። ስትራቴጂ ክትበትና ከም ዝጸንሑ ዳይናሚካዊ ኩይኑ ክቐጽል ኢዩ። ኣብ ድሉብ ዝተሓደሰ ፍልጠት እቲ ሕማምን ምዕባለ እቲ ለበዳን ዝተሞርኩሰ ድማ ኢዩ ክኹውን። መታን እቶም ክትበቶም ክጅምሩ ወይ ክዛዝሙ ዝደልዩ ሰባት ዕድል ረኺቦም ንክሳልጥዎ፡ ንኡሳን ዘባታትና ብወገንን ቀጻሊ ዝኹነ ቀረብ ዕድላት ክህልወን ግድን ኢዩ።

ንኣድላይነት ራብዓይ ክታበት ዝምልከት ትካል ህዝባዊ ጥዕና ግምገማኡ እናካየደ ኢዩ ክጸንሕ፡ ብወገን ትካል ህዝባዊ ጥዕና ድማ ንዝመጽእ ወቕቲታት ሓጋይ ዓመተ 2022/2023 ንዕድመ ዝደፍኡን ኣካል ተኣፈፍቲ ጉጅለ ዝኹኑን ራብዓይ ክታበት ንክኸተቡ ምኽሩ ይልግስ ይኹውን ኢዩ። ስለዚ ድማ ንኡሳን ዘባታትና ዓቕሚ ክትበተን ኣብ ዝቐልጠፈ ንክጎላብታ ውጥን ክህልወን ኣለዎ ትብል ሚኒስተር ጥዕናን ክንክንን ኢንግሺል ሻርኮል።

ምስ ሕብረት ኤውሮጳ ብዘለና ውዕል መሰረት ክታበታት ካብ ፋይዘርባዮንቴክን/Pfizer-BioNTech ማዕርፍን/Moderna ኣዚዝና ኣለና፡ ንእቲ ውዕል ንጅር ሻይረስ ኣሚክሮን ዝተመጣጠነ ተባሂሉ ዝማዕበለ ክታበት ዘማልኦ እውን ኢዩ። ንምዕባለኡም ዝምልከት ይኹን ወይ ካብዘም ሕጂ ኣብ ማዕላ ዘለው ክታበታት ዝሓሹ ኣድማዕነት ኣለዎም ድዩ ዩብሎምን ዝተፈልጠ ዩልቦን።

ወረቆት ምስክር ኮሮና

ወረቆት ምስክር ኮሮና አብ ኖርወይ ካብ ማዕላ ወዲኡ ኢዩ፡ አብ ገለ ገለ ሃገራት ግና ጌና አብ ማዕላ ኣሎ። ንመላእ ሃገርናን ዝምልከተን ንኖርወይ ዝኣትው ገደብን ይኹን ኩነታት ለብዒ ንክልወጥን ጽንኩራን ስጉምቲታት ምክልኻል ለብዒ ዳግም ንከነተኣታቱን ኣድላዪ ክኹውን ከም ዝኽእል ተዳሊናሉ ክንጸንሕ ዘለና ኢዩ። ስለዚ ድማ መንግስቲ ብወገኑ ንግዝያውያን ሕግታት ምክልኻል ለብዒ ንወረቆት ምስክር ኮሮና ዝምልከቱ ንመጻኢ ኩነታት ኣብ ግምት ብምእታው ንክናወኑ ይሰርሓሉ ኣሎ።

ልኡኽ ስልጣን ውክልና

ብዕለት 28 መጋቢት ሚኒስትሪ ጥዕናን ክንክንን ንኣብያተ-ጽሕፈት ጥዕና ኣብ ጽላ ጥዕና ብምኽንያት ነትጉ ኮቪድ-19 ከም ኣወሃሃዲ ወኪል ሂብዎ ዝነበረ ስልጣን ውክልና ኣንሳሊብዎ ኣሎ። እቲ ውክልና ብዕለት 31 ጥሪ 2020 ኢዩ ተዋሂቡ ኔሩ። ዘለናዮ ኩነታት ምዕባለ ለበዳ ኮቪድ-19 ንኣድላይነት ልኡኽ ስልጣን ውክልና ኣድላይነቱ ከብቅዖ ክኢሉ ኣሎ።